

Posudek konzultanta
na rigorózní práci Mgr. Jiřího Řihy
Zaviněná nepřičetnost v trestním právu

I. Autor si vybral ke zpracování téma důležité, v literatuře, nauce i praxi nedořešené, nejednotně pojímané a stále problematické, totiž otázku trestní odpovědnosti za činy spáchané v zaviněné nepřičetnosti pod vlivem návykové látky. Jde o jeden ze stálých problémů základů trestní odpovědnosti.

Autor správně v úvodu uvádí, že jde o otázku, za jakých předpokladů můžeme pachateli klást za vinu jeho jednání, za jakých předpokladů mu můžeme jeho jednání vyčítat, resp. za jakých předpokladů, pokud jde o duševní schopnosti, může být pachatelem trestného činu. Tyto otázky se dostávají do popředí zejména u pachatelů, kteří si svou nepřičetnost zavinili sami.

Přesto, že v letošním roce uplyne již čtrnáct let od dne, kdy byl do trestního zákona uveden v život zvláštní trestný čin opilství podle § 201a tr. zák. a že počátkem příštího roku to bude rovněž čtrnáct let, kdy ustanovení o něm nabylo účinnosti, stále se objevují a neustávají diskuse a otázky, zda se nová právní úprava osvědčila, stejně jako neustávají obtíže s aplikací tohoto ustanovení trestního zákona. Je to pochopitelné, protože jde o otázku zásadního teoretického významu, bez ohledu na to, že počet osob odsouzených za trestný čin opilství dosahuje jen necelá dvě promile z celkového počtu odsouzených osob.

Zvolené téma je tedy nesporně aktuální (a to i z pohledu připravované, resp. probíhající rekodifikace trestního práva) a společensky významné. Autor navíc na uvedené téma před časem publikoval studii v odborném tisku.

Rigorózní práce sestává z úvodu, tří částí dále podrobněji strukturovaných a závěru. Každá část se ještě dělí na kapitoly a podkapitoly nebo oddíly. Uspořádání látky je rozumné a vyjadřuje zřejmý zájem autora podat vyčerpávající informaci o tématu, který je předmětem jeho rigorózní práce.

V první části diplomant široce předesílá právní úpravu nepřičetnosti a zmenšené přičetnosti v trestním zákoně a srovnává českou právní úpravu se zahraničními úpravami (německou, rakouskou, švýcarskou, dánskou, finskou, švédskou, slovenskou, polskou, ruskou a španělskou).

V druhé části popisuje tzv. *actio libera in causa* včetně problémů spojených s její aplikací. Ve třetí, závěrečné části podrobně rozebírá trestný čin opilství podle § 201a tr. zák. podle jednotlivých znaků skutkové podstaty a v závěru této části se zabývá i některými otázkami souvislými, jako například sankcemi za trestný čin opilství. Osnovu práce považují za správnou a logickou.

Práce vychází z velmi širokého okruhu odborných literárních pramenů, mezi nimiž jsou i publikace cizojazyčné, což pochopitelně rigorózní práci zhodnocuje (autor v seznamu použité literatury uvádí 224 titulů). Z obsahu práce vyplývá, že se rigorozant s prameny, které v práci cituje, skutečně důkladně seznámil. K ilustraci svých poznatků autor doplnil práci i působivými barevnými grafy v závěru práce a tabulkami v samotném textu práce.

Práce prošla pečlivou technickou redakcí a autor ji napsal v živém, čtivém stylu.

II. Jak již bylo řečeno výše, autorův výklad je důkladný, analýza problémů podrobná, detaily jsou vždy funkční a nejeví se jako nadbytečné.

Největším přínosem první části práce je rozbor pojmu nepřičetnosti. Vedle historického výkladu autor rozebírá platnou právní úpravu obsaženou v ustanovení § 12 tr. zák. V této spojitosti se rigorozant zabývá také problémem nepřičetnosti a zmenšené přičetnosti podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Dospívá k závěru, že v ustanovení § 5 odst. 1 zák. mládeže je upravena nepřičetnost mladistvého pachatele, že jde pouze o speciální důvod nepřičetnosti, který nevylučuje ustanovení o nepřičetnosti uvedené v ustanovení § 12 trestního zákona a uplatní se vedle něho. Nejde o jiný důvod vylučující trestní odpovědnost.

Na tuto otázku mám poněkud jiný názor. Zjednodušeně řečeno, chápu rozumovou a mravní vyspělost (§ 5 odst. 1 zák. mládeže) jako další podmínku trestní odpovědnosti mladistvého, která se uplatní vedle jiných obecných podmínek, tj. vedle věku a přičetnosti.

Obsahem druhé části je důkladný rozbor zvláštní trestněprávní konstrukce nazývané „*actio libera in causa*“. Autor se zabývá oběma jejími formami, tj. úmyslnou i nedbalostní. Široce čerpá zejména z německé literatury, která tradičně bývá bohatým zdrojem poznání. Pokud jde o českou právní úpravu, tato obsahuje úpravu jak úmyslné, tak nedbalostní formy, což autor považuje za vhodnější, neboť se tím budí méně pochybností o samotné povaze úmyslné *actio libera in causa* (str. 125, 2. odstavec shora). Uvádí také, že je vhodné mít v trestním zákoně upraven jak případ

actio libera in causa, tak i případ trestného činu opilství, neboť obě varianty se vzájemně doplňují a postihují všechny varianty jednání zaviněně nepřičetným osob.

Třetí část rigorózní práce pojednává o trestném činu opilství podle § 201a tr. zákona. Autor se tímto trestným činem zabývá zevrubně, počínaje terminologickými otázkami. V této spojitosti správně poukazuje, že již samotný název trestného činu – opilství není přesný. Jakkoli většinový názor na povahu tohoto trestného činu je, že se jedná o abstraktní ohrožovací trestný čin, soudím, že lépe vystihuje tento delikt charakteristika, že se jedná o atypický trestný čin, který dost dobře nelze do nějakého členění zařadit. Ostatně výstižnější se mi jeví hovořit o vzdáleném nebo bezprostředním nebezpečí, než o abstraktním nebo konkrétním.

Pro svoji zvláštní povahu je trestný čin opilství řazen mezi tzv. vlastnoruční delikty, což autor podrobně rozebírá s širokým využitím německé literatury. S tímto zařazením souhlasím.

Závěry, které rigorosant uvádí na str. 191 považuji za správné, odůvodněné i snadno uskutečnitelné.

III. Závěrem shrnuji: Rigorózní práce Mgr. Jiřího Říhy splňuje všechny předpoklady k ústní obhajobě. Jde o ucelené zpracování daného tématu na vysoké odborné i literární úrovni. Práce svojí úrovní převyšuje písemné práce tohoto typu. Uchazeč prokázal schopnost teoretického myšlení, práce má tvůrčí charakter a přináší nové poznatky.

Při ústní obhajobě doporučuji, aby se uchazeč vyjádřil k otázce:

Nepřičetný a zmenšeně přičetný mladistvý pachatel.

Možnosti zdokonalení české právní úpravy trestného činu opilství podle § 201a tr. zák.

Praze 7. prosince 2005

Doc. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.,

konzultant